

Конституційний Суд України в Рішенні від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012 визначає особисте життя фізичної особи як її поведінку в сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, дружніх, професійних, ділових та інших стосунків поза рамками здійснюваної громадської діяльності, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Як видається, найбільш вдалою і обґрунтованою є дефініція, яка запропонована В. Серьогіним і перегукується з дефініцією О. М. Мануйлова: приватне життя – це система суспільних відносин, що охороняються, захищаються правом і характеризують існування і визначають розвиток людини як приватної особи, що стосуються тільки її, не пов'язані з виконанням нею публічних функцій і вилучені з поля зору громадськості¹.

Вдалим представляється і виділення ознак права на особисте, приватне життя Ю. С. Теліною²: це право не розповсюджується на інформацію, що становить суспільний інтерес; під дію цього права не підлягає діяльність суду, законодавчих органів, місцевих органів і з деякими обмеженнями інших публічних органів; закон не має надавати відшкодування за усне порушення права, якщо не було завдано збитків; дія права припиняється після публікації фактів самою особою або за її згодою; істинність опублікованих даних не знімає відповідальності за порушення права на приватне життя; відсутність злого умислу не знімає відповідальності за порушення даного права.

УДК 346.11

ЗМІСТ ТА ВИДИ ДЕРЖАВНОГО ВТРУЧАННЯ В ЕКОНОМІКУ

І. В. Стаднік

Ефективний механізм правового регулювання господарських відносин зокрема і економіки загалом необхідним чином потребує задіяності держави в цих процесах, здійснення відповідного управлінського впливу (насамперед через правотворчість та правозастосування). На думку деяких авторів, державне управління передбачає пряме і безпосереднє втручання органів держави в економіку з використанням адміністративних методів регулювання³. Поняття державного втручання використовується переважно в економічній науці в зв'язку з дослідженням ролі держави в економіці, де, зокрема, зазначається, що воно необхідне, коли ринок самостійно не може впоратися зі своїми функціями⁴, що «провали» ринку повинні бути заповнені посиленням державного втручання, можливості якого обмежені і інституційно, і фінансово, і економічно⁵.

Законодавство України не визначає поняття та параметрів державного втручання в господарську діяльність або економіку загалом, чим значно ускладнюється розмежування державного управління в сфері господарювання і економіки та державного втручання в господарську діяльність. У той же час серед принципів господарювання є заборона незаконного втручання органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх

¹ Серьогін В. Приватне життя як об'єкт конституційного права на недоторканність приватного життя. Вісник Академії правових наук України. 2011. № 1(64). С. 51–62.

² Телина Ю. С. Конституционное право гражданина на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну при обработке персональных данных в России и зарубежных странах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Москва, 2016. 266 с.

³ Гарагонич О. В. Теоретичні питання державного регулювання господарської діяльності. *Юридична наука, практика і освіта*. 2010. Вип. 1. С. 145.

⁴ Тюкавкин Н. М., Бадинова А. В. О механизме государственного регулирования экономики. *Вестник СамГУ*. 2011. № 9 (90). С. 57.

⁵ Казакова О. К., Лагутина И. С. Рыночный механизм в современной экономике. *Вісник Донецького національного університету*. Серія В.: Економіка і право. 2011. Вип. 1, Т. 1. С. 121.

посадових осіб у господарські відносини (ст. 6 ГК України), яка конкретизується у забороні незаконного втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду (ч. 5 ст. 19 ГК України), а також забороні незаконного втручання органів і посадових осіб місцевого самоврядування у господарську діяльність суб'єктів господарювання (ч. 4 ст. 23 ГК України). Крім того, принциповим є і спрямування державної регуляторної політики на зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання (ст. 1 Закону України «Про державну регуляторну політику»).

Втручатися буквально означає: 1) стати учасником чужої справи; 2) взяти участь в якій-небудь справі з метою зміни ходу її. Це дає підстави для припущення, що здійснюючи управління справами суспільства, в тому числі і в сфері економіки, держава так чи інакше втручається в ці процеси. І правове регулювання є лише однією з форм державного втручання в економічні процеси, оскільки здійснюється за участю держави, що виступає при цьому як керуюча і спрямовуюча сила. Участь держави в цих процесах зумовлюється насамперед тим, що публічний інтерес є життєво необхідним станом великих соціальних груп, включаючи суспільство в цілому, і саме на державі лежить обов'язок по його реалізації, досягненню, збереженню і розвитку¹. Однак, аналогічний обов'язок лежить на державі і щодо забезпечення приватних інтересів в сфері економіки, зокрема суб'єктів господарювання. Тобто, економічна свобода суб'єктів забезпечується настільки, наскільки вона можлива і необхідна в конкретних соціально-економічних умовах. При цьому державне втручання в господарську діяльність повинно забезпечувати цю свободу не на основі протиставлення приватних і публічних інтересів, а на основі їх правильного визначення та поєднання, що фактично відбувається в межах реалізації такої специфічної функції держави як соціальне арбітрування. І необхідність та межі державного втручання в економічні процеси і сферу господарювання обумовлюються низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів, які слід сприймати і оцінювати в комплексі, не віддаючи пріоритет жодному з них. Нехтування об'єктивними (наприклад, неправильне визначення економічних потреб в правовому регулюванні) або суб'єктивними (наприклад, ігнорування економічних інтересів господарюючих суб'єктів, суспільства в силу лобістських прагнень будь-якої групи) факторами призведе до дисбалансу між приватними і публічними інтересами, і, як наслідок, зміни ролі держави, пригнічення економічної свободи суб'єктів господарювання, встановлення тотального контролю над господарської сферою і економікою в цілому. У зв'язку з цим можна згадати відомий вислів Гіппократа (460–377 р. до н. е.): «Все є ліки і все є отрута. І тим, і іншим його робить доза».

Викладене зумовлює виділення двох видів державного втручання в економічні процеси загалом та відносини господарювання зокрема: позитивного (звичайного) і негативного (надзвичайного), критерієм розмежування яких виступають спрямованість і обсяг такого втручання. Так, позитивне державне втручання представляє собою систематичну нормативно організовану діяльність держави (в особі її органів) в сфері господарювання і економіки в цілому, яка характеризується: 1) здійсненням в межах реалізації функції соціального арбітрування; 2) спрямованістю на забезпечення економічної свободи суб'єктів господарювання на основі правильного визначення та збалансованого поєднання приватних та публічних інтересів; 3) наявністю певних меж, які зумовлені комплексом об'єктивних і суб'єктивних факторів. На відміну від цього негативне державне втручання характеризується: 1) диктатом державної волі та відстоюванням нею виключно власних економічних інтересів; 2) спрямованістю на безпідставне фактичне привласнення великих повноважень (понад нормативно закріплені) в сфері економіки; 3) невизначеністю меж та тотальним наглядом і контролем над економічними процесами та діяльністю суб'єктів господарювання.

Запропонований підхід дозволяє визнати позитивне державне втручання об'єктивно необхідним явищем та ототожнити його з цивілізованою моделлю державного управління

¹ Головіна М. И. К вопросу об интересе. *Вопросы экономики и права*. 2010. № 12. С. 32.

в сфері економіки, за допомогою якого забезпечуються соціальна спрямованість економіки, добросовісна конкуренція, екологічний захист населення, захист національного товаровиробника тощо. Негативне державне втручання передбачає безпідставну надзвичайну відносну самостійність держави в сфері економіки, коли вона самовільно привласнює собі додаткові повноваження. При цьому слід особливо підкреслити безпідставність такого привласнення, оскільки в деяких випадках необхідність такого розширення повноважень може бути обумовлена об'єктивними і суб'єктивними факторами (наприклад, військовий стан, економічна криза тощо), але і в таких ситуаціях держава не повинна виходити за межі нормативно визначених повноважень.

Таким чином, проведений аналіз змісту державного втручання в економіку зумовлює висновок, що потреба і межі такого втручання повинні бути соціально-обумовленими. Необхідність викоренення (або принаймні зменшення) надзвичайного державного втручання в економічні процеси та діяльність суб'єктів господарювання зумовлюється тим, що воно перешкоджає і ефективному правовому регулюванню, і цивілізованій взаємодії держави та економіки, оскільки призводить до порушення балансу інтересів, звуження економічної свободи та соціальної бази підприємництва та, як наслідок. В той же час, звичайне (позитивне) втручання держави в економіку є об'єктивно необхідним для забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у господарській діяльності, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави, оскільки зумовлюється самою сутністю держави як організації суспільства, що виражається в поєднанні управління та примусу, забезпечує баланс інтересів та засновується на праві і законності.

УДК: 346.9

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА КОМПАНІЇ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

О. В. Титова, Н. М. Яворовенко

У зв'язку із досить активним впровадженням у законодавство України положень, щодо субсидіарної (солідарної) відповідальності керівників компаній перед кредиторами, це питання все частіше стає предметом наукової дискусії. Окремі його аспекти досліджувалися такими вченими, як О. Беяневич, І. Бутирська, С. Єфімов, С. Жуков, Є. Колісниченко, Ю. Куріло, О. Подцерковний та іншими.

Однак, в цілому масштаб унормування відповідних відносин та наукових досліджень є значно меншим у порівнянні з увагою, яка приділяється цьому питанню у зарубіжних правових системах. Це обумовлює актуальність дослідження проблематики відповідальності керівника компанії на прикладі досвіду Франції. Метою дослідження є наукове осмислення конструкції відповідальності керівників компаній у Франції та обґрунтування на цій основі окремих пропозицій щодо оптимізації правового регулювання відповідних відносин в Україні.

У більшості випадків компанія представляє собою «ширму» і приймає на себе особисту відповідальність перед третіми особами за помилкові дії чи бездіяльність її директора. Однак, особиста відповідальність директорів компанії, незалежно від того, чи є вони директорами де-юре або де-факто, згідно положень законодавства Франції, теж застосовується. Вона може бути реалізована у відношенні компанії, третіх осіб і партнерів. Позов про цивільну відповідальність директорів може мати як договірну, так і деліктну основу. Так, ст. 1843-5 Цивільного кодексу стосується цивільної відповідальності директорів. Для різних комерційних компаній застосовуються положення Комерційного кодексу Франції: для підприємства з обмеженою відповідальністю (SARL) це ст. L.223-22 і L.223-24 Комерційного кодексу; для акціонерних товариств: ст. L.225-249 – L.225-254